

non creditos. 4. Si adverteas, tuam vestimentum, aut nationem non profuturam, quod contingere potest, vel quia audiens est longè inferior detractor, quia detractor est insolens, in a asensum, &c. imò sepe monitio potest esse excitatio ad majorem, aut ferventiorum detractionem. 5. Si non es moraliter certus, quod loquens loquatur injustè, & de gravi crimine occulto. 6. Si judicas, detrahentem habere justam causam, videlicet, ut consilium petat, ut summum dolorem leniat, ut te utiliter moneat, &c. 7. Si times grave damnum, vel graviter tua interest, te non reputari defendere insanatum. 8. Quando ex rationabili verecundia, aut pusillanimitate non audes resistere, & infamia proximi non est in te gravis, ut judices cum tanta tua difficultate impediatur. Ita fere Tamb. Ratio est, quia charitas non obligat cum gravi incommodo, sine necessitate, aut utilitate.

Scotus in 4. d. 15. q. 4. Maltrius in Theol. Mor. disp. 8. q. 3. Joan. la Cruz 7. & 8. præc. Bonac. tom. 2. de Restit. disp. 2. q. 4. 5. 6. & 7. Tamb. tom. 1. lib. 9. cap. 3. Busemb. lib. 3. tract. 6. cap. 1. Diana in pluribus locis. Mendo verb. Detrahitio. Clericatus cap. 104.

DE VIII PRÆCEPTO DECALOGI.

Non falsum testimonium dices.

MENDACIUM

2782. **E**ST, emunitio falsa cum conscientia operis, & cum voluntate fallendi. Est triplex: Perniciosum in damnum alterius: Jocosum ob delectationem, & Officiosum ob utilitatem. Perniciosum, si sit in damnum grave, est mortale; Jocosum, & officiosum regulariter est veniale, nisi sit adjuncta circumstantia, ob quam aliam virtutem à verita distinctam graviter lædat.

2783. Hinc venialiter peccat penitens, si negat peccatum veniale, quod commisit, aut fateatur, quod non commisit; quia solum veritatem lædit: at peccat mortaliter, si confiteatur veniale, quod non commisit, quodque sit materia totalis Sacramenti; quia cum nullam det veram materiam, facit Sacramentum nullum, & sic committit sacrilegium. Item à mortali non excuso Sacerdote, si dum sacris vestibus induitur, aut est indutus, proximè celebraturus mentitur, ob scandalum, quo audiens, mendacium advertens, posset Sacerdotes contemnere, & viles habere. Vide num. 143. & 1559.

TESTIS

2784. **Q**UI falsum testatur est sciens, tenetur se retractare cum æquali, & paulò majori suo damno; quia in æquali damno potior est ratio innocentis. At non tenetur se retractare, si sit mortaliter certus, retractationem non profuturam; quia nullus obligatur ad opus inutile; nec si testis fuit ultimus, & reus reperiatur sit convictus per alios testes, quia tunc non est causa efficiens damni. Nec cum suo damno longè altioris ordinis. Vide num. 2776. circa medium. Si vero falsum testatur est ignoranter, inadvertenter, & si

ne peccat mortali, tunc tenetur se retractare; at non cum notabili suo damno, etiam minori, sed est discurrendum, sicut de restitutione ex re accepta. Vide num. 2691.

De Reo, & Teste vide à n. 1740. & 1764. & fuisse in tom. 2. à n. 27. usque ad finem capit. præsertim n. 73.

CASUS DE INSTRUMENTO:

2785. **P**etrus amisit quoddam instrumentum publicum, & legitimum, v. gr. Testamentum, &c. an peccet graviter, si aliud simile privatim conficiat?

Resp. in foro externo hunc præsum falsarium, & puniri; quia de veritate non constat. In foro autem conscientie (de quo est sermo) non peccare mortaliter, sed ad summum venialiter, docet Ardelekim tom. 2. part. 2. tr. 1. cap. 3. q. 13. pag. 149. cum Mendo in Statuta, dissert. 13. q. 17. Navar. cap. 17. n. 163. quia nulli damnum, aut injustitiam infert; sed solum peccat contra veritatem, non facti, aut scripturæ formalis, sed scripturæ materialis; quatenus proponit, scripturam illam materiale credendam esse instrumentum autoritate publica primò confectum. Plures apud Ardelekim eum à veniali, & à mendacio exculant. Idem tenent Bausius, & Sà, upud Anton. à Spir. s. tract. 5. de Jur. d. 1. sed. 9. n. 54. qui eos sequitur tantum quoad privatas scripturas; At in consultis pag. 117. nostrum sententiam probabilem vocans pluribus rationibus, & Authoribus confirmat.

SECRETUM NATURALE

2786. **I**mponitur, vel expressè, ut: Tibi dico sub sigillo confessionis, sub secreto naturali, ut nemini dicas, &c. vel implicite: Tibi dico, ut amicus pro consilio, ut dolorem leniam, &c.

2787. Obligat sub mortali, si res sit gravis considerationis, & ejus violatio cedat in grave damnum, aut in gravem displicitiam ejus, qui secretum commisit; quia tunc violatio secreti valde nocet societati humanæ, & est gravium discordiarum causa. Quod est verum, etiam uni, vel alteri viro prudenti dicas, si qui secretum imposuit, his specialiter non voluit secretum revelandum. Idem dic de litterarum injuriosa aperiitione, nisi prudenter præsumas auctorem litterarum non invitum, aut nisi id facias, ad vitandum grave damnum injustum, quod inde prudenter times.

2788. Magis peccat Secretarius, & Notarius publicus, qui tenentur ex officio, & sub juramento ad secretum. Non est peccatum revelare secretum naturale, etiam juratum; ad impediendum damnum publicum; aut tertie personæ innocentis, seu si secretum sit de delicto patrando. Est autem mortale illud revelare, si damnum sit jam secutum, & non pendeat in futurum. Vide n. 126. 1704. à 1733. ad 1736. 1633. 1696. & 1697. & tom. 2. num. 55.

Scotus in 4. d. 15. q. 4. lit. F. Maltrius in Theol. Mor. disp. 11. q. 9. Joan. la Cruz Supra. Busemb. lib. 4. cap. 3. dub. 4. 6. & 7. lib. 5. cap. 3. dub. 2. num. 6.

PARS

PARS TERTIA.

DE QUINQUE PRÆCEPTIS ECCLESIAE.

DE I. PRÆCEPTO.

AUDIRE MISSAM DIEBUS DOMINICIS, ET FESTIS DE PRÆCEPTO.

2789. **F**ideles, postquam ad usum rationis pervenerint, qui regulariter post septennium explem præsumitur, tenentur sub mortali audire Sacram diebus Dominicis, & Festis de præcepto.

2790. Ad satisfaciendum huic præcepto quatuor requiruntur. 1. *Præsentia mortalis.* Hinc nec est necesse, quod actu audiat Sacerdotem, aut videat; nam mutus, surdus, aut ob multitudinem populi distans, ut actu nec audiat, nec videat, satisfacit, si Sacrificio sit præsens, adeoque per auditionem Missæ, intelligitur actio, qua quis Sacrificio est præsens, eique assitit modo humano, corpore videlicet, & mente, & in tali distantia, ut possit Sacerdotem videre ejusque ministerium, & actiones attendere. Unde non satisfacit, qui è fenestra suæ domus extra Ecclesiam sitæ, Missam, quæ intra Ecclesiam celebratur, audit; quia non est moraliter præsens. Assitit tamen Tamb. tom. 1. lib. 4. cap. 2. §. 1. num. 14. & Clericatus cap. 109. num. 7. Similiter, nec qui extra januam Ecclesie positus, eam audiret; nisi id contingeret ob multitudinem nimiam populi, quam Ecclesia capere non valet; quia tunc censetur moraliter præsens ratione conjunctionis cum multitudine, cum qua constituit unum corpus morale sicut delium Sacro præsens, & assitens.

2791. 2. *Intentio.* Requiritur, inquam, intentio audiendi Missam saltem virtualis, aut interpretativa; quam vide in tom. 3. in Exam. Ordinand. à num. 206. unde qui in Ecclesia est præsens Sacro, non animo audiendi Sacrum, sed expectandi amicum, non satisfacit; quia actio illa intentionis est pure casualis, externa, & non humana; Ecclesia autem præcipit actum humanam, ac proinde voluntarium, seu actum mixtum ex externa auditione, & interna volitione. Vide num. 184.

2792. E contra, si audis, habens intentionem audiendi, non tamen satisfaciendi per illud Sacrum præcepto, sed ob devotionem; si postea aliud Sacrum non audias, satisfacisti præcepto; quia præceptum vult auditionem humanam, animus autem non satisfaciendi præcepto hac, vel illa auditione Sacri, non facit, quin auditio illa fuerit humana. Tam quia aliud est loqui de animo non satisfaciendi præcepto hac, vel illa auditione Sacri, aliud de animo absolutè non satisfaciendi præcepto, quia hic, ut potè exclusivus actionis præcepta, est mortalis. Vide num. 185.

2793. Item, qui audit Missam ob devotionem,

ignorans esse diem festum, si postea advertat, non tenetur ad aliud Sacrum, quia jam satisfecit, tam ob allatam rationem, quam ob virtuales intentionem satisfaciendi.

2794. 3. *Attentio.* Requiritur sub mortali. Diana, Card. de Lugo, Tamb. & alii volunt, sufficere solum attentionem externam, quatenus, dum quis assitit Missæ, non occupetur in aliqua actione externa moraliter impossibili cum auditione, v. gr. pingendo, scribendo, confabulando, &c. adeoque non obstat solum internam distractionem mentis etiam voluntariam; quia Ecclesia præcipit auditionem externam: & orationis substantia non dependet ab attentione actuali interna.

2795. Dico tamen, sub mortali requiri attentionem internam. Maltrius cum Cajetano, & Bonac. quia Ecclesia præcipiendo auditionem Sacri præcipit actionem humanam religiosam, qualis non est, nec auditio Sacri, nec oratio sine ulla profusa attentione interna, sed cum omnimoda voluntaria distractione interna. Omnino vide dicta à num. 186. & à num. 434.

2796. Attentio verò interna est triplex. 1. *Qua attenditur ad actiones Sacerdotis.* 2. *Qua attenditur ad significationem verborum.* 3. *Qua inde mens ad Deum elevatur, contemplando videlicet mysteria, quæ per actiones, aut Sacerdotis verba exprimentur.* Secunda attentio est melior, tertia est optima, sed sola prima est necessaria. Quia præceptum de auditione Missæ, non est de oratione, sed de assitencia Sacrificio. Requiritur igitur, ut saltem virtualiter, & ia confuso attendas ad actiones Sacerdotis. Unde est mortalis voluntaria distractio notabilis; sed si sit involuntaria, ut sæpè contingere solet; aut voluntaria, sed brevis. Vide à num. 441.

2797. 4. *Integritas:* unde mortale est partem notabilem omittere. Parvam partem putant communiter Doctores omittere à principio Missæ usque ad Epistolam exclusivè, & à communionem exclusivè usque ad finem; alii usque ad Evangelium exclusivè.

2798. Non satisfacit præcepto, sed mortaliter peccat, qui duas, aut quatuor Sacri partes simul à diversis celebrantibus audit; imò proposito affirmativa est damn. ab Innoc. XI. vide in pag. 5. Prop. 53. quia præceptum est de audienda una integra Missa: quæ declaratio satis colligitur ex ipsa damnatione Pontificis ex Cathedra loquentis; qui enim plures partes Sacri simul à diversis celebrantibus audit, non

Kk

di